

ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ

Melodik Varyantlar Üzerine Analitik Bir İnceleme

ERAY CÖMERT

Çanakkale Türküsü

Melodik Varyantlar Üzerine Analitik Bir İnceleme

Eray Cömert

TMDK

İTÜ
TÜRK MUSİKİSİ
DEVLET KONSERVATUARI
1975

Çanakkale Türküsü

Melodik Varyantlar Üzerine Analitik Bir İnceleme

Yazarı

Eray Cömert

Yayın Editörü

Süleyman Şenel

Tashih ve Redaksiyon

Celal Volkan Kaya

Grafik/Tasarım

Tarkan Togo

BasımCenkler Matbaacılık
cenkler@cenkler.com**ISBN**

978-975-561-455-7

1. Baskı, 1000 adet

İstanbul, 2015

Görsel ve İşitsel Arşiv (Alfabetik)

Ali Fuat Aydın, Ara Dinkjian, Association for Recorded Sound Collections (ARSC), Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Bünyamin Aksungur, Charles Howard, Eray Cömert, Georgios Davliakos, Giorgos Poulantzaklis, Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı, Hasip Gültaş, Joseph Kaloyanides Graziosi, Kubilay Dökmetaş, Milli Kütüphane Başkanlığı, Süleyman Şenel, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başk., TRT Müzik Dairesi Başkanlığı

Kapak Fotoğrafı

Underwood and Underwood

(The Illustrated War News'in 3 Şubat 1915 tarihinde yayımlanan 26. sayısından alınmıştır.)

SUNUŞ

Tarih boyunca Anadolu'yu kendilerine yurt edinen ve bir ortak yaşam alanı olarak benimseyen uygarlıkları bugün geride bıraktıkları maddî ve manevî kültür ürünleri vasıtasıyla tanıma imkânı buluyoruz. Anadolu'daki ikâmetini çok kültürlü bir sosyal yapı içerisinde sürdürürken gelişen, değişen ve dönüşen halkların gündelik yaşamına dair pek çok şeyi bu ürünlerde görebiliyoruz.

Anadolu kültürünü besleyen kaynakların başında gelen halk türküleri de sözleri aracılığıyla günlük yaşama dair özellikli birtakım verilerin nesilden nesile aktarılmasında büyük bir rol oynuyor. Özellikle de önemli olaylar üzerine söylenen türküler, geçmişin birinci elden tanığı durumunda... Çanakkale Savaşıyla ilgili türkülerin en bilineni olarak Çanakkale Türküsü de savaşın yaşandığı dönemin izlerini taşıyor.

Akademik çalışmalar bugün Çanakkale Türküsü'nün, Anadolu'nun birçok yöresinden Balkanlar'a kadar binlerce kilometre yol kat ederek dilden dile yayıldığını; Çanakkale'de kalan evladın, babanın, kardeşin, nişanlının sığınağı olduğunu; gönülden gönüle bir köprü kurduğunu gösteriyor. Yayıldığı coğrafi alan göz önüne alındığında, savaşın üzerinden bir asır geçmesine rağmen gönüllerden hiç eksik olmayan bu halk ezgisinin toplumsal hafızanın dinç kalmasını sağlayan, dinleyeni Çanakkale'deki birlik ve beraberlik ruhuyla donatan bir simgeye dönüştüğü anlaşılıyor.

Çanakkale Savaşı gibi toplumsal hafızada derin izler bırakan bir olayı konu alması nedeniyle Çanakkale Türküsü'nün özellikle edebiyat çevreleri tarafından geçmişten günümüze yoğun olarak incelendiğini ve pek çok yayına konu edildiğini görüyoruz. Özellikle eserin kökeni hakkındaki çalışmalar, ortaya konulan bilgi ve belgeler son derece kayda değer... Buna karşılık müzik çevrelerince yapılan yayınların genellikle nota örnekleriyle sınırlı kaldığını söylemek mümkün.

Çanakkale Savaşı'nın 100. yıldönümü münasebetiyle, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı olarak Çanakkale Türküsü ile ilgili çalışmalara özgün bilgi ve belgelerle katkı sağlayan ve belki de en önemlisi, konuyu müzik üzerinden değerlendiren ilk çalışma olan bu yayını sizlere sunmaktan büyük mutluluk duyuyoruz.

Çanakkale Türküsü kitabı; yazılı kaynaklardaki Çanakkale Türküsü nota ve güfteleri ile görsel ve işitsel arşiv kayıtlarını bir araya getirerek, Çanakkale Türküsü'nün yayılma imkânı bulduğu coğrafi alanları gözler önüne seriyor. Dahası, akademik bir disiplin çerçevesinde, farklı örnekler arasındaki müzikal bağlantıları analitik bir inceleme yoluyla açığa çıkarıyor.

Bu kitap, özetle: Kastamonu başta olmak üzere, Anadolu'nun farklı yörelerinden, Balkanlar'dan, Kırım'dan, Kerkük'ten ve Adakale'den derlenmiş Türkçe güfteli Çanakkale Türküsü örneklerini; Çanakkale Türküsü'nün bilinen en eski ses kaydından dikte edilen notasını; TRT Müzik Dairesi Başkanlığı Türk Halk Müziği Repertuarı'na girmesine vesile olan kaynak kişi, Kastamonulu Âşık İhsan Ozanoğlu'na ait Ankara Devlet Konservatuvarı ve MİFAD derlemeleri ses kayıtlarından yazılan notalarını; Çanakkale Türküsü'nün ezgi-

siyle seslendirilmiş Yunanca, Makedonca, Arnavutça ve Gora dilindeki örneklerin notalarını; farklı çalgılarla ve farklı tarihlerde icra edilen ve birbirlerinden farklı yorumları ihtiva eden enstrümantal örnekleri; farklı varyantlara ilişkin müzikal analizleri ve görsel materyalleri ve ayrıca Çanakkale Türküsü ile ilgili yazın ve yayın birikimini bir araya getiriyor.

Ülkemiz kültür-sanat hayatının son kırk yılında aktif rol oynamış bir kuruluş olarak İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı'nın müzik alanında gerçekleştirdiği bu yayının, Çanakkale Türküsü ile ilgili çalışmalara katkı sağlamasını ümit ediyorum.

100. yıldönümü vesilesiyle, Çanakkale Savaşı'nda hayatını kaybedenleri saygı ve rahmetle anıyor; kitabın yayımlanmasında emeği geçenleri kutluyorum.

40. kuruluş yıldönümünde, konservatuvarımızın müzik yayıncılığı alanında gerçekleştirdiği kalıcı hizmetler zincirine, Eray Cömert'in kaleminden çıkan bu kitapla birlikte bir halka daha eklemekten ve bu çalışmayı bilim-kültür-sanat camiası ile paylaşmaktan duyduğum mutluluğu özellikle belirterek, okuyucularımızı Çanakkale Türküsü'nün tarihî ve kültürlerarası serüvenini keşfe davet ediyorum.

Prof. Adnan Koç

İstanbul Teknik Üniversitesi
Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Müdürü

TMDK

İTÜ
TÜRK MUSİKİSİ
DEVLET KONSERVATUARI
1975

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
KISALTMALAR	17
GİRİŞ	19
BÖLÜM I	
TÜRKÇE GÜFTE İLE SESLENDİRİLEN ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ ÖRNEKLERİ	33
TÜRKÇE GÜFTELİ ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ ÖRNEKLERİ	35
Türkçe Güfte ile Yayımlanmış Çanakkale Türküsü Notaları	37
Şamlı Selim'in "Çanakkale Marşı" Adıyla Yayımladığı Nota [1915 (!?)]	37
Karl Hadank Tarafından "Çanakkale Marşı" Başlığıyla Yayımlanan Nota (1919)	43
Willi Heffening Tarafından "Melodien" Başlığıyla Yayımlanan Çanakkale Türküsü Notası (1923)	46
M. Ragıp Kösemihal [Gazimihal] Tarafından Yayımlanan Çanakkale Türküsü Notası (1935)	49
Mustafa Salman Tarafından "Çanakkale Türküsü" Başlığıyla Yayımlanan Nota (1937)	52
Bedri Akalın Tarafından "Çanakkale Türküsü" Başlığıyla Yayımlanan Nota (1945)	54
Muzaffer Sarısözen Tarafından "Çanakkale" Başlığıyla Yayımlanan Nota (1952)	57
Etem Ruhi Üngör Tarafından Yayımlanan "Çanakkale Marşı" Başlıklı Nota (1965)	60
TRT Müzik Dairesi Tarafından "Çanakkale İçinde" Başlığıyla Yayımlanan Nota (1973)	63
Tacida Hafız Tarafından Yayımlanan "Çanakkale Türküsü" Notası (1977)	67

Musiki Mecmuası'nda Yayımlanan "Çanakkale Türküsü" Başlıklı Nota (1982)	69
Ghizela Suliteanu Tarafından "War Song 'Canakkaleh'" Başlığıyla Yayımlanan Nota (1987)	72
Suphi Saatçi Tarafından Yayımlanan "Çanakkale Türküsü" Notası (1993)	74
Fevzi M. Aliyev Tarafından "Чанакъ-къале [Çanak-kale]" Başlığıyla Yayımlanan Nota (2001)	79
Çanakkale Türküsü'nün Türkiye'de ve Türkiye Dışında İcra Edilen Türkçe Güfteli Ses Kayıtları	82
Plevne'den çıktım aklım selâmet/Marika Papagika (1923)	82
Ankara Devlet Konservatuvarı Kastamonu Derlemesi (1948) İhsan Ozanoğlu ve Çanakkale Türküsü	86
İstanbul'dan çıktım başım selâmet/Bogos Kireçciyan [1953-54 (!?)]	93
Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi (MİFAD) Tarafından Derlenen Çanakkale Türküsü/İhsan Ozanoğlu (1975)	96
Ömer Gözükızıl Tarafından Derlenen Çanakkale Türküsü Örnekleri Çanakkale içinde aynalı çarşı/Georgios Davliakos [Methorios]	98
Çeşitli Kaynaklarda Yayımlanmış Türkçe Güfte Metinleri ve Çanakkale Türküsü'nün Türkçe Güfte Varyantlarına Yönelik Bir İnceleme	105

BÖLÜM II

TÜRKÇEDEN FARKLI DİLLERDE SESLENDİRİLEN ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ ÖRNEKLERİ	159
YUNANCA, MAKEDONCA, ARNAVUTÇA VE GORANÇE GÜFTELİ ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ ÖRNEKLERİ	161
Yunanca Güfte ile Seslendirilen Vokal+Enstrümantal Tarzdaki Örnekler	162
Katinaki mu yia sena/Andonios Dalgas	164
Katinaki mu yia sena/Rita Abatzi	166
Katinaki mu yia sena/Roza Eskenazi	168
Dhose mou tin efhi sou/Amalia Vaka	171
Mesa ston Tsanakale/Giorgos Stavrourlis	174

Mesa ston Tsanakale/Ziyiá	177
Mesa ston Tsanakale/Giorgos Poulantzaklis	179
Makedonca Güfte ile Seslendirilen Vokal+Enstrümantal Tarzdaki Örnekler	184
Ne plachi majko ne zhalaj ako ti zaginam/Vaska Ilieva	184
Ne plachi majko ne zhali ako ti zaginam/Orce Stefkovski	187
Ne plachi majko ne zhalaj ako ti zaginam/The Boys From Bouf [Orkestra]	189
Ne plachi majko ne zhalaj ako ti zaginam/Topikos Ichos [Orkestra]	191
Ne plachi majko ne zhali ako ti zaginam/[... ..] [Orkestra]	193
Arnavutça Güfte ile Seslendirilen Vokal ve Vokal+Enstrümantal Tarzdaki Örnekler	196
Çanakala mrena nisa prej Stanbollit/[... ..]	197
Çanakala mrena nisa prej Stamollit/Kâni Yıldız	199
Gora'da Çanakkale Türküsü	202
Hey vo Çanakkale se koptisa kiyamet/Arza Redzeplari	202

BÖLÜM III

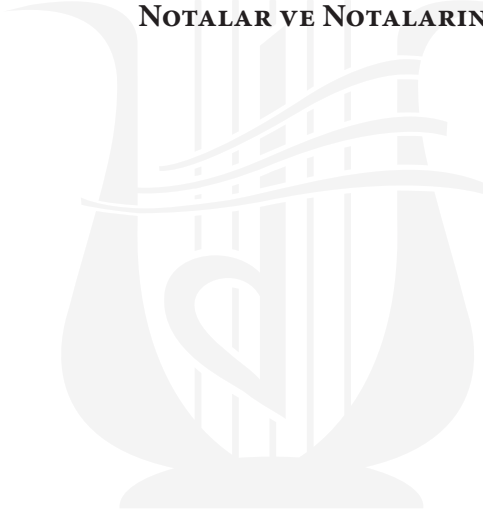
ENSTRÜMANTAL ÖRNEKLER	207
ENSTRÜMANTAL TARZDA İCRA EDİLMİŞ ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ ÖRNEKLERİ	209
Tsanakale/Gus Gadinis Orkestrası	210
Çanakkale İçinde Aynalı Çarşı (Oyun Havası)/Çanakkaleli Kardeşler	211
Çanakkale/[Davul-Zurna İle...]	213
Çanakkale/[... ..] [Brass Orkestra (Bando)]	215

BÖLÜM IV

VOKAL+ENSTRÜMANTAL VE ENSTRÜMANTAL TARZDA SESLENDİRİLMİŞ ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ ÖRNEKLERİNDE ARANAĞME ÇEŞİTLERİ	217
ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ ÖRNEKLERİNDE ARANAĞME ÇEŞİTLERİ	219

BÖLÜM V	
GENEL DEĞERLENDİRME	233
ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ VE VARYANTLARI ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME	235
NOTALAR VE NOTALARIN BİLGİ FİŞLERİ	245
KAYNAKLAR	517
EKLER	525
DİZİN	559

TMDK

İTÜ
TÜRK MUSİKİSİ
DEVLET KONSERVATUARI
1975

ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ

ERAY CÖMERT

Melodik Varyantlar Üzerine Analitik Bir İnceleme

Çanakkale Türküsü: Melodik Varyantlar Üzerine Analitik Bir İnceleme; notalar, ses kayıtları ve güfte metinlerinden faydalanarak, 20. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra literatüre giren/tespit edilen Çanakkale Türküsü varyantlarını kronolojik bir sırayla ele alıyor. Eserin yaklaşık yüz yıl boyunca geçirdiği değişiklikleri melodik ve tematik özellikleri açısından analitik bir bakışla inceliyor ve okuyucuya bir "Çanakkale Türküsü" dağarcığı sunuyor. Türkiye'den farklı olarak eserin Yunanistan, Makedonya, Arnavutluk, Kosova, Kerkük, Bulgaristan, Romanya, Kırım gibi eski Osmanlı toprağı ülke ve şehirlerindeki izini sürüyor; Çanakkale Türküsü'nün kültürlerarası yolculuğunu ve coğrafi yayılım haritasını gözler önüne seriyor.

İstanbul Teknik Üniversitesi
Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı

www.tmdk.edu.tr

ISBN 978-9755114557

9 789755 614557